بخش دوم و پایانی

نگاهی بر کتاب «اندیشه ها و آرای قرآنی طالقانی»

راز پویایی در تفسیر « پرتو »

محترم رحمانی

«محکم و متشابه» ساز و کار بعدی پویایی قرآن است ؛ چه گاه همه آیات کتاب محکم نامیده می شود و گاه تمامی آیات کتاب متشابه لقب می یابد آنچه مسلم است ارتباط دو جانبه میان محکمات و متشابهات، قرآن را قابل فهم خواهد کرد چنین برقراری ارتباط دو جانبه میان محکم و متشابه، به عقل مجال می دهد تا با یاری متشابهات و... به تأویل های جدیدی دست یازد؛ همان کاری که به نظر نویسنده کتاب، طالقانی بدان دست یازیده و به تأویل هایی درباره داستان فرعون و موسی، داستان آفرینش، مستضعفین و مستکبرین و... رسیده است. محکم و متشابه برهان و دلیل جاودانگی کتاب نیز هست و امکان جدایی و تفکیک میان حق از باطل فراهم می آورد. نویسنده در «تأویل» مروری کوتاه بر «تأویل های طالقانی» در باب زن عمران و مریم، شیطان، زکریا، مریم و یحیی دارد و نشان می دهد که چگونه طالقانی از فن تأویل استفاده کرده، فنی که امروزه خود را در قامت «هرمنوتیک» بسیار برجسته کرده و در تأویل های طالقانی قابل پیگیری است.

تمثیل، روش کار دیگر پویا سازی روح و پیام قرآن است ابزاری برای شناخت که طالقانی به کمک آن بحثی پیچیده در باب قیامت و برانگیخته شدن مردگان را به شرح و بررسی می نشیند.

منابعی که در نگارش پرتوی از قرآن مورد توجه و استفاده طالقانی بوده است عبارتند از: الف) کتب مقدس ب) تفاسیر ج) منابع علمی. این منابع در کتاب حاضر به تفصیل فهرست شده اند.

در پایان این فصل نویسنده نقدهای خود را بر برخی روش های پرتوی از قرآن آورده است.

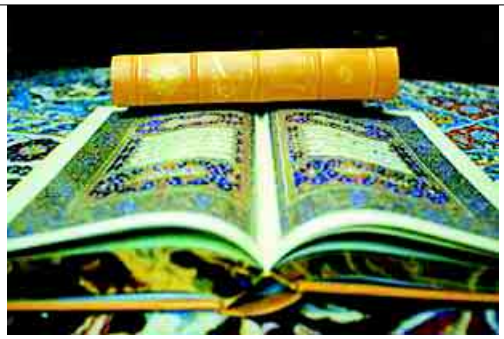

آرای قرآنی طالقانی: نویسنده در مقدمه بحث برای آن که تفاوت در کاربرد واژگان در دوران طالقانی و امروز را باز گشاید از چند واژه سخن به میان آورده است. «علم»، «تکامل»، «تضاد دیالکتیکی»، «فطرت» و «عقل» از جمله چنین واژگانی اند که به نظر برخی اندیشمندان امروزین تماماً تحت تأثیر فرهنگ مارکسیستی به اندیشه روشنفکران مذهبی ضمیمه شده اند. نویسنده نیز البته نمی تواند کتمان کند که فضای غالب فکری در آن زمان چنین بوده اما تلاش می ورزد تا نشان دهد طالقانی با مرز بندی و تعیین تکلیف چنین واژگانی را به کار می برد تا آرا و بینش هایش نه آن چنان با پارادایم و تفکر علمی روز تفاوت و خط کشی داشته باشد که در دامان سنت گرایی فرو غلطد و نه آنچنان مجذوب غرب و دستاورد های آن است که نقد را فراموش نماید. وی ضمن به کارگیری روش های علمی، عقلی و نیز دیالکتیکی، این روش ها را با چارچوب تفکر مذهبی و توحیدی خویش لحاظ می کند چه طالقانی همانند «مهندس بازرگان» اعتقاد بر آن دارد که میان گزاره های علمی و عقاید دینی تعارض و تناقضی نباید بر ملا باشد!

سخنی در باب روش نویسنده در دسته بندی آرای طالقانی نیز ضروری است. نویسنده «متد هندسی دکتر شریعتی» را برای دسته بندی آرای طالقانی انتخاب کرده است. فصل دوم که شامل آرای قرآنی طالقانی است به هفت بخش تقسیم می شود:

اولا) نگرش تأویلی طالقانی به هستی
دوم) برداشت تأویلی طالقانی از انسان
سوم) پژوهش آرای وی در باب دین، نبوت، وحی، معجزه
چهارم) برداشت طالقانی از تاریخ
پنجم) برداشت ها و نگرش طالقانی به جامعه
ششم) نگرش طالقانی به احکام و طرز برخورد با آن ها
هفتم) زن در نگاه طالقانی

اما در دسته بندی آرای قرآنی طالقانی گاهی از جاده متد هندسی خارج شده و برای بخش های بالایی که شامل جامعه ایده آل و انسان ایده آل است برابر نهادی قابل نشده و در واقع تنها به یک بخش از آرای وی بسنده کرده است.

اول) به نظر نگارنده کتاب، نگاه طالقانی به هستی بسیار پویا و زنده است. طالقانی تلاش زیادی کرده تا با زبان علمی نحوه تکوین و پایان عمر زمین و خورشید را ترسیم نماید. او سپس از قدرت خداوند در جهان سخن به میان می آورد، وی «شر» ها را نیز در چارچوب همین قدرت خیر خداوندی می داند.

و اما از آن سوی شهادت ها یعنی جهان غیب، نامشهود و قیامت (اعم از بهشت و جهنم) سخن دارد چه به نظر طالقانی قیامتی باید برقرار گردد تا غایت هستی در آن نمودار گردد، و از این رو طالقانی تلاش می ورزد بیانی علمی، عرفانی و نمادین از قیامت را بر ملا سازد و با بحث از قیامت و معاد اجتماعی نزد فرعونیان، قانونمندی هستی شناسی معاد را بیش از پیش برملا سازد.

دوم) برداشت تأویلی طالقانی از انسان خود را در «داستان خلقت» انسان بازتابانده است. طالقانی انسان را عصاره فشرده ای از عالم هستی می یابد. با همه خصوصیات و او را با جهان هماهنگ می یابد اما در داستان خلقت که داستان نوع انسان و نه آدم وحوا است تمثیلی از آدمیان را مشاهده می نماید که آزبهشت بی خبری هبوط کرده اند تا خلیفه خداوند در جهان گردند. این خلیفگان خداوند که طالقانی بدان ها خوشبین است اجازه یافته اندتاپیش از هبوط از میوه ممنوعه تناول کنند. پازل خلقت طالقانی وقتی کامل می شود که ابلیس وزن یعنی عقل و عشق به یاری آدمی می آیند. نگاه تمثیلی طالقانی، ابلیس را عقل و زن را مظهر عشق می یابد تا آدمی از بهشت بی خبری هبوط نماید و به مقام خلیفگی برسد! طالقانی درصدد است تا چند ویژگی در آدمی را سراغ دهد که نویسنده کتاب آنان را این چنین فهرست کرده است: * اراده آزاد و اختیار عمل * رسیدن به صراط، آغازبی نهایت * انسان موجود متکامل * روشن بینی و آزاد اندیشی. اما همین موجود خوب و متکامل، از وقتی نفس و درونش سر بر طغیان گذارد دیگر لحن مهربان طالقانی نیز به انتقاد و تندی از نفس سر کش و ویرانگر می پردازد تا آدمی را به مهار سرکشی دعوت نماید.

سوم) نویسنده بر این نکته پای می فشارد که «دین» در تلقی طالقانی به چالش با واقعیت های عصر می پردازد تا با نقد مکاتب و ادیان بشری بر ادعای جهانشمولی خویش بایستد و علاوه بر پاسخگویی به نیازهای فردی - نظامات و قوانین بشری را نیز وسعت بخشد نقش هدایتی دین، نقشی به صلاح بشر و برای هدایت وی است. آدمی اما در اختیار دین آزاد است و نباید اختیار از انسان سلب شود.

«نبی» شخصی برگزیده از میان آدمیان و اما نه تافته ای جدا بافته از ایشان است که آمده تا با توجه به نیاز زمان و مقتضیات عصر پیام آورد. و «معجزات نبی» خارق عادت و نه خارق نظام عمومی عالم و قوانین علت و معلولی آن می باشد. همچنین چارچوب آرا و نظریات وی بر وحی «عرفانی، علمی و منطقی» است و بر بعد کشف و شهود و توانایی نبی در درک شهود و یا دیگران در الهام تکیه می ورزد.

چهارم) نویسنده در برداشت طالقانی از تاریخ به تقسیم بندی فکری و اجتماعی او، عبرت از تاریخ و ضرورت کسب بینش تاریخی، ترسیم در جبهه حق و باطل و شکست قطعی جبهه باطل، حاکمیت سنن و قوانین بر تاریخ، برخورد اسطوره ای با تاریخ انبیا (موسی - فرعون) و بالاخره خوش بینی تاریخی به نجات مردم اشاره دارد.

پنجم) برداشت طالقانی از جامعه، از گرایش وی به تحولات اجتماعی و نقش مردم در آن حکایت می کند طالقانی در جبهه مردم گرایی که می گشاید تنها هم فکران و هم مسلکان را گرد هم نمی آورد چه مبارزان را صرف نظر از هر گرایش و مردمی تقدیس می کند و ارزش خونشان را پاس می دارد. طالقانی در باب حکومت ها هم سخن به میان آورده است. از جمله آرای وی در باب حکومت های ظالمانه این است که ملا قدرتمندان، حکومت طاغوت را پاسداری می کند و اما «حکومت حق» بر «جمهوریت» و «آرای مردم»، «آزادی و حقوق مردم» و مهمتر از همه «شوراها محل تجلی اراده مردم» متکی است. «شوراها» به عنوان نظریه و مدلی قابل بحث و تحلیل است که می تواند هم پای پارلمان و حتی بیش از آن اراده مردم را در هر شهر و روستا و حتی محله و... تجلی دهد.

ششم) به گمان نویسنده، طالقانی در نگرش به احکام برخوردی اجتهادی دارد تلاش او برای برخورد منطقی و علمی با احکام و نیز گرایش وی به وجهه نجات بخشی انسان که دین از آن پاسداری می کند و به جای مبارزه با مجرم با جرم به نبرد بر می خیزد بحث احکام را حساس و جدی می کند. به نظر طالقانی ۷۵۰ آیه «پیرامون شناخت هستی» و ۱۵۰ آیه فقهی و حکمی قرآن حکایت از آن دارد که نخست باید آیات هستی شناسی در باورها و اذهان بنشیند و سپس آن ۱۵۰ آیه تحقق یابد. نویسنده برای آن که مصداق های برخود طالقانی را نشان دهد آرای وی پیرامون قصاص، سنگسار، احکام شراب، طلاق و ازدواج را واکاری می کند.

هفتم) زن در نگاه طالقانی از جمله تأملات نویسنده در آرای قرآنی طالقانی است حضور پر رنگ حوا در داستان خلقت و نقشی که او با همدستی ابلیس در خوراندن میوه ممنوعه به آدمی داشته، تساوی حقوق زن و مرد با وجود اختلاف در استعداد هاوساختمان ها، نگاهی به زنان برگزیده و آزاده مانند زن عمران، مریم و مادر موسی در قرآن نگاه طالقانی به زن را در خود تنیده دارد و پایان بحث نویسنده کتاب است.

***

حال که نویسنده کتاب «روش ها و آرای قرآنی طالقانی» گام هایی نخستین پیرامون کاوش در متدها و روش های طالقانی را برداشته، و سپس تلاش نموده درآرای طالقانی کاوش نماید خود وی یا دیگران باید نسبت های میان دین، علم و عقل را در کار قرآنی وی بیش از پیش مورد چالش قرار دهند و سپس این نسبت ها و مرز ها را روشن نماید. همچنین باید گام دیگری را به جلو بردارند و آن مقایسه میان آرا و روش های قرآن پژوهی طالقانی با سایر قرآن پژوهان معاصر در وطن و یا خاورمیانه است این اقدام به محققین یاری می رساند تا مجموعه ای از راهکارها و متدها و نیز آرای قرآنی را گرد هم آورند و بر سر آن آرا و متدها چالش کنند. و این البته تنها گام هایی نخستین در متد پژوهی قرآنی وآرای اندیشمندان مسلمان به شمار می آید.

توضیحات:

۱) مرنیسی فاطمه، زنان پرده نشین و نخبگان جوشن پوش، ترجمه ملیحه مغازه ای، نشر نی، تهران: ۱۳۸۰، مقدمه از محمد کریمی زنجانی اصل، ص ۳۹.

۲) حامد ابوزید نصر، معنای متن، ترجمه محمد کریمی نیا، نشر نی، تهران ۱۳۸۰، ص ۲۱۴.

کتاب اندیشه

جنسیت و مشارکت

درآمدی بر جامعه شناسی مشارکت سیاسی زنان ایرانی

عباس محمدی اصل

انتشارات روشنگران و مطالعات زنان

یکی از مباحث عمده جامعه شناسی سیاسی بر آن تعلق دارد که نشان دهد پویایی متقابل جامعه و دولت تا چه حد محصول فعال شدن یا غیرفعال شدن شکاف های اجتماعی در طی زمان است. یکی از این شکاف های اجتماعی، شکاف جنسی است که به عنوان شکافی ساختی از تقسیم جمعیت جامعه ما بین دو گروه مردان و زنان به وجود می آید که برحسب نوع جامعه به سه دسته تقسیم می شود؛ اولاً: شکاف جنسی غیرفعال در جوامع سنتی. دوم: شکاف جنسی فعال در جوامع مدرن، سوم شکاف جنسی نیمه فعال در جوامع در حال گذار.

کتاب حاضر می کوشد نشان دهد مناسبات قدرت و مشارکت جنسیتی با تأکید بر جنسیت زنانه در جامعه ایران قرن ۲۱ از چه وضعیتی برخوردار است و چگونه می توان تغییر تقسیم کار جنسیتی در این جامعه را از منظر تحول زیربنایی در تعاملات قدرت اجتماعی جامعه معاصر ایران در رابطه با نظم نوین جهانی به تماشا نشست.

در این راستا تحقیق حاضر دو هدف عملی و نظری را دنبال می کند. به لحاظ نظری این پژوهش سعی دارد از چارچوب نظری، مدارهای قدرت همچون فرانظریه تکامل یافته و همگرای مکاتب ستیزه گرایی و کارکردگرایی اجتماعی سود جوید و از حیث عملی نیز این تحقیق درصدد است ارزش و اهمیت پیچیدگی ادراک و واکنش به قدرت را از سوی تابعان آن به تدوین کنندگان قواعد قدرت در جامعه معاصر ایران گوشزد کند.

مارماریس - بدروم - کوش آداسی
آنتالیا - ازمیر
ایام تعطیل باز است
۲۲۲۲۲۸۰۰
PEGASUS
DELTABAN GITEX
دبی
هتل ۴ ستاره
کورال اینتالل
هتل های ۵،۴،۳ ستاره
دلتابان
۲۲۲۲۲۴۲۶
وقت و سرویس سفارت شریعتی بالاتر از میرداماد
صبحانه، ناهار، شام
تعطیلات باز است
دوبی GITEX Iran Air
چین
(نمایشگاه گوانجو 2005)
بدروم - مارماریس - آنتالیا - استانبول
ستاره الهیه الهیه، مریم شرقی ۲۲۰۵۲۰۱۱ ۲۲۰۱۳۰۸۰ ایام تعطیل بازاست
تابستان ۸۴ با دنیای ۵ ستاره
مهمترین مستقیم کلیه تورها در هتل ۴ و ۵ ستاره TOP
صبحانه + ناهار + شام All Inclusive
آنتالیا - استانبول
آنتالیا - قبرس
کوش آداسی - ازمیر - بدروم گوانجو بلیط + ویزا
چین - مالزی - سنگاپور - تایلند دبی سیامر
امارات و ایران ایر ویزه
مارماریس از ۳۶۵۰۰۰
تمامی تا ۹ شب
تعطیلات باز
۸۸۹۱۶۵۰۰، ۸۸۹۱۵۸۵۸، ۸۸۹۱۵۸۵۲
تورا ستثنائی
آنتالیا + مارماریس
۱۲روزه
رفت هوایی برگشت زمینی
اقامت در هتل ۴ ستاره درجه یک all
فقط ۳۸۵/۰۰۰ تومان
ایتالیا فرانسه اسپانیا ۱۲روزه اتریش
نمایشگاه گوانجو 2005
آنتالیا + مارماریس
۱۲روزه امیرفت ۱۲روز برگشت
آویژگان مبتکر تورهای نوین
۲۲۰۰۸۰۹۵
صدور بلیط داخلی و خارجی با کلیه خطوط هوایی
تعطیلات باز است
Avi
تابستان ۸۴ Iran Air
پروازهای مستقیم
تمامی از ۹ صبح تا ۹ شب تعطیلات باز است
بودروم
آنتالیا
مارماریس
دوبی
مالزی
چین
تایلند
فروش بلیط کلیه خطوط هوایی
فراز آموت ۷۷۵۲۳۲۳۸
مرکز تورهای ارزانترین بلیط های آمریکا و اروپا
تایلند بانکوک
چین
دوبی GTX
باکو-کیش
مالزی • سنگاپور
کوانجو
هندوستان
فنی اکرا جیبوتی
فنی اکرا جیبوتی
فنی اکرا جیبوتی